

Ordet "bilder", sett i litterær sammenheng, er en litt vanskelig betegnelse. Grunnen er at begrepet blir brukt på mange forskjellige måter. Enkelte velger å unngå betegnelsen fordi man mener at den er for omfattende til å være presis.

En vanlig definisjon av språklige bilder er at vi overfører betydningen av et ord fra et område til et annet. Man sier da at et ord eller uttrykk brukes i *billedlig* eller *overført* betydning. Det er altså en språklig ytring som overføres fra en kontekst¹ til en annen.

Det språklige bildet (eller ordet) kan være et bilde i seg selv (f.eks. fjellrygg, nåløye, jernteppe, narkohai, rentetak osv.), eller det kan bli et bilde når det settes i sammenheng i en setning (f.eks. snakke som en foss, å ha sommerfugler i magen osv.). Mange av slike bilder har blitt så vanlige at vi ikke opplever dem som bilder – man sier da ofte at disse bildene er "døde". Noen av dem omtales også ofte som *klisjeer*.

SAMMENLIGNINGER

En sammenligning, eller *simile*, har vi når ordene "som", "liksom" eller "lik" blir benyttet. Disse ordene kalles sammenligningsord. Dette finner man mye av også i dikt. Eksempel:

Belysningen i vår kafe
er effektiv og god.
Vår røk er blå. På dukens sne
er vinens skygge rød som blod.

Astrid Tollefsen

METAFORER

Metaforer er sammenligninger hvor man ikke bruker sammenligningsord. En simile (gjentagelse) har vi altså dersom man sier at et menneske gjorde noe "som en løve". Ved bruk av metafor sier man i stedet at han "er en løve".

Besjeling

En form for metafor der man overfører menneskelige egenskaper på noe ikke-menneskelig. Døde ting får altså menneskelige egenskaper (eller sjel). Ved besjeling er det konkrete ting (noe vi kan ta på) som får disse menneskelige egenskapene.

Slik havet løfter en sten
til sine strender, slik treet
holder høstens modne frukter,

Stein Mehren

Klisjé

En klisjé er et bilde som har blitt gjentatt så ofte, og over lang tid, at det har mistet noe av sin originalitet og friskhet. Klisjeene har tidligere vært gode treffende bilde, og mange har tatt dem i bruk i sitt eget språk.

Eks. "flat som en pannekake", "lynrask", "preget av tidens tann"

Klisjeer finnes i alle kunstformer. Det er ikke forbudt å bruke klisjeer, men det viktige er hvordan den brukes. En stor klisjé i pop- og rocketekster er "I love you". På 70-tallet komponerte Paul McCartney en sang som kommenterer dette fenomenet:

You'd think that people would have had enough of silly love songs.
But I look around me and I see it isn't so.
Some people wanna fill the world with silly love songs.
And what's wrong with that?
I'd like to know, 'cause here I go again
I love you, I love you,
I love you, I love you.

Paul McCartney: "Silly Love Songs"

¹ Kontekst = den sammenhengen noe befinner seg i; alt man trenger ut over ordbok- og grammatikkunnskap for å forstå en ytring.

Blomsten alt har
aabnet sit Øie,
seet mod det høie,
og hilst sin Far.

Henrik Wergeland

Personifikasjon

Dette er, i likhet med besjeling, også en form for metafor der man overfører menneskelige egenskaper på noe ikke-menneskelig. Men mens man i besjeling gir konkrete ting menneskelige egenskaper, er det de abstrakte tingene som gjelder ved personifikasjon. Abstrakt er, i motsetning til konkret, noe vi ikke kan ta på. Det dreier seg altså om begreper som død, tid, stillhet, ensomhet, kjærlighet osv. Uttrykk som f.eks. "Kjærligheten gjorde meg blind", "Hatet la et lag av is over øynene hennes", "Tiden flyr" eller "Skatten spiser opp lønnstilleggene" er gode eksempler.

Abstrakt kunst

Ordet abstrakt finner man igjen i flere sammenhenger. Abstrakt kunst utviklet seg på begynnelsen av 1900-tallet. Abstrakt betegner altså ting som man ikke kan ta på - abstrakt kunst var da bilder eller malerier der form og farge stod i sentrum. Formen og fargene hadde kunstnerisk verdi i seg selv uten at bildene trengte å ligne på noe som helst.

SYMBOL

Symbol er at et ord, en frase eller en ting kan ha en annen betydning enn det rent bokstavelige som vi ser eller leser. Hva betyr følgende symboler?:

Døden

Det er svært populært å gi døden menneskelige egenskaper - noe som altså er en personifikasjon. Du har kanskje hørt om "mannen med ljåen"? Det er "døden i levende live".

Bildene er hentet fra filmen "Det sjunde inseglet" av Ingmar Bergman fra 1957. I bildet til venstre ser vi Døden (Bengt Ekerot) som står og snakker med ridderen (Max von Sydow). I bildet til høyre ser vi Døden danse seg inn i dødsriket med noen mennesker på slep.

I lyrikken snakker man ofte om poetisk symbol. Et symbol kan ha sine begrensninger ettersom de kan være kulturelt betinget. Hva handler dette diktet om?:

LØVETANNEN

Det står en liten løvetann
blant andre løvetenner
i bakken på et åkerland
og blomstrer så den brenner.

Den har slått ut sitt gule hår
på toppen av seg selv.
For av en bustet knopp i går
er det blitt blomst i kveld.

Nå er den sterk og stri og vill,
en riktig løvetann,
og strekker kry sin lille ild
mot solens kjempebrann.

Hvor stolt og gladelig den gror!
Men like nedenfor
står en sørgmodig eldre bror
og feller hvite hår.

Slik, venner, farer livet med
all verdens løvetenner.
Først blir de ild, så blir de sne,
og siden gamle menner.

Inger Hagerup